

РАКШОВА І. В.,

orcid.org/0000-0003-2456-0515

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального процесу,
детективної та оперативно-розшукової
діяльності

(Національний університет

«Одеська юридична академія»)

ПОЖАР В. Г.,

orcid.org/0000-0003-2029-1581

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального процесу,
детективної та оперативно-розшукової
діяльності

(Національний університет

«Одеська юридична академія»)

УДК 343.137:(343.122:007)

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2021.4.29>

СПЕЦИФІКА КОМУНІКАЦІЇ ПОТЕРПІЛОГО В АПЕЛЯЦІЙНОМУ ТА КАСАЦІЙНОМУ ПРОВАДЖЕННІ: ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ

У роботі досліджуються окремі питання кримінально-процесуальної комунікації потерпілого в апеляційному та касаційному провадженні з урахуванням практики Верховного Суду.

Значну увагу приділено проблематиці меж перегляду судового рішення. Зазначається, що потерпілий може бути суб'єктом права на апеляційне та касаційне оскарження судового рішення в окремих випадках і як сторона кримінального провадження (у випадках, передбачених ст. 340 КПК та ч. 3 ст. 338 КПК), і як учасник кримінального провадження (коли він подає апеляційну / касаційну скаргу з метою захисту власних приватних інтересів у процесі), і як «інша особа». Потерпілий (у кримінально-процесуальному значенні) може виступати як «інша особа» під час реалізації ним свого права на апеляційне оскарження судового рішення, наприклад, якщо апеляційну скаргу подає безпосередня жертва злочину (потерпілий у кримінально-правовому понятті), яка не набула в порядку, передбаченому КПК, статусу потерпілого в кримінальному провадженні, але інтересів якої стосується судове рішення, що оскаржується, або якщо апеляційну скаргу подає правонаступник потерпілого. Вказується, що треба визнати правонаступника потерпілого суб'єктом права на апеляційне / касаційне оскарження в кримінальному провадженні.

Досліджується проблематика, пов'язана з тим, що до повноважень слідчого судді кримінальним процесуальним законом не віднесено визнання особи потерпілою в кримінальному провадженні, а також проблематика, пов'язана з переглядом ухвали слідчого судді за результатами розгляду скарги на повідомлення про підозру в апеляційному порядку.

Наголошується, що в апеляційному та касаційному провадженні комунікативна позиція потерпілого перебуває в залежності від тих несприятливих наслідків правової позиції, яку потерпілий обстоював у першій інстанції.

Водночас свобода оскарження ухвалених процесуальних рішень судом вищої інстанції означає забезпечення права потерпілого на оскарження судового рішення, що стосується його прав, свобод та інтересів, у необхідному обсязі з метою захисту цих самих прав, свобод та інтересів. Тому робиться висновок, що вказівка законодавця на «межі вимог, заявлених у суді першої інстанції» перешкоджає реалізації права потерпілого на оскарження, перешкоджає реалізації права потерпілого на процесуальну комунікацію в кримінальному провадженні з метою захисту своїх прав, свобод, інтересів.

Ключові слова: кримінальне провадження, потерпілий, апеляційне провадження, касаційне провадження, кримінально-процесуальна комунікація.

Rakipova I. V., Pozhar V. H. The specifics of communication of the victim in the appellate and cassation proceedings: some problems

The paper examines some issues of criminal-procedural communication of the victim in the appellate and cassation proceedings, taking into account the practice of the Supreme Court.

Considerable attention is paid to the issue of the limits of judicial review. It is noted that the victim may be the subject of the right to appeal and cassation appeal in some cases and as a party to criminal proceedings (in cases under Article 340 of the CPC and Part 3 of Article 338 of the CPC), and as a participant in criminal proceedings (when he lodges an appeal / cassation appeal in order to protect his own private interests in the process), and as a “other person”. The victim (in the criminal procedural sense) may act as a “other person” in the exercise of his right to appeal the court decision, for example, if the appeal is filed by the direct victim of the crime (victim in the criminal law concept), which has not acquired, provided by the CPC, the status of the victim in criminal proceedings, but whose interests are affected by the appealed court decision or if the appeal is filed by the victim’s successor.

It is stated that the legal successor of the victim should be recognized as a subject of the right to appeal / cassation appeal in criminal proceedings.

The issue is related to the fact that the powers of the investigating judge under the criminal procedure law do not include the recognition of a person as a victim in criminal proceedings, as well as issues related to reviewing the decision of the investigating judge based on the appeal.

It is emphasized that in the appellate and cassation proceedings the communicative position of the victim depends on the adverse consequences of the legal position, which the victim defended in the first instance. At the same time, the freedom to appeal against procedural decisions by a higher court means ensuring the victim’s right to appeal against a court decision concerning his rights, freedoms and interests, to the extent necessary to protect these same rights, freedoms and interests.

Therefore, it is concluded that the legislator’s indication of the “limits of claims stated in the court of first instance” impedes the exercise of the victim’s right to appeal, impedes the exercise of the victim’s right to procedural communication in criminal proceedings to protect their rights, freedoms and interests.

Key words: criminal proceedings, victim, appeal proceedings, cassation proceedings, criminal procedural communication.

Вступ. Основним призначенням інституту перегляду судових рішень є те, що останній являє собою не лише резервний спосіб забезпечення правосудності судових рішень, а є також додатковим засобом, гарантією судового захисту прав, свобод і законних інтересів учасників провадження [1, с. 78–82]. Апеляційне та касаційне оскарження є нічим іншим, як продовженням захисту в нових процесуальних формах тих прав, свобод та інтересів, для

захисту яких цей суб'єкт був залучений або вступив у процес і вчинив необхідні дії в суді першої інстанції [2, с. 20].

Досліджуючи проблематику створення та вдосконалення не лише системи гарантій, а й процесуального механізму реалізації прав потерпілого від кримінального правопорушення, наголосимо, що чинне кримінальне процесуальне законодавство має гарантувати активність потерпілого під час судового провадження, зокрема під час перегляду судових рішень в апеляційному та касаційному порядку.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження окремих проблем кримінально-процесуальної комунікації потерпілого в апеляційному та касаційному провадженні.

Результати дослідження. Доступ до правосуддя є одним із основоположних принципів верховенства права, гарантованим Конституцією України (ч. 2 ст. 55, п. 8 ч. 2 ст. 129 Конституції України, ст. 7, ч. 6 ст. 9, ст. 24 КПК). Набуття права на апеляційне оскарження вироку (ухвали) є безумовним, оскільки воно не залежить від будь-яких особливих попередніх умов, а отже має абсолютний характер. Так, у постанові ККС ВС від 30 травня 2019 р. зазначається, що під час розв'язання, чи є підстави для оскарження рішення суду до суду вищого рівня певною особою, незалежно від того, чи брала така особа участь у судовому розгляді, ключовим є з'ясування, чи насправді це рішення стосується інтересів конкретної особи [3].

Конституційний Суд України у своїх рішеннях висловив правову позицію щодо права на оскарження судових рішень і доступу до правосуддя, згідно з якою кожному гарантується захист прав і свобод у судовому порядку; суд не може відмовити у правосудді, якщо особа вважає, що її права і свободи порушені або порушуються, створено або створюються перешкоди для їх реалізації або має місце інше пригнічення прав і свобод; відмова суду в прийнятті позовних та інших заяв, скарг, оформлених відповідно до чинного законодавства, є порушенням права на судовий захист, яке згідно зі ст. 64 Конституції не може бути обмежене (Рішення від 25.12.1997 р. № 9-зп, Рішення від 25.04.2012 р. № 11-рп/2012) [4].

Висновок про правозастосування норм ст. 7, ч. 6 ст. 9, ст. 24 КПК України щодо права на оскарження судового рішення до суду вищого рівня міститься в постанові ВС від 3 березня 2016 р. у справі щодо ОСОБА_5, прийнятій за результатами розгляду справи з підстави неоднакового застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм права, передбачених КПК України, що потягло ухвалення різних за змістом судових рішень. Зокрема, у постанові зазначено, що відсутність «інших осіб» у вичерпному переліку суб'єктів оскарження, передбаченому ст. 394 КПК, за умови, що судові рішення стосуються їхніх прав, свобод та інтересів, не є перешкодою в доступі до правосуддя та звернення до суду вищої інстанції, що передбачено ч. 2 ст. 24 КПК [5].

Незалежно від використаної законодавчої техніки («інша особа»), право на апеляційне оскарження як конституційно гарантована засада судочинства забезпечує право на звернення до суду вищої інстанції не лише підозрюваному, обвинуваченому, а категорія «інші особи» у розумінні п. 10 ст. 393 КПК охоплює і тих учасників кримінального провадження, прав, свобод чи інтересів яких стосується судове рішення [6].

Також у постанові ККС ВС від 18 грудня 2018 року (№ 227/1325/18) [7] зазначено, що хоча перелік у ч. 3 ст. 424 КПК не передбачає права на касаційне оскарження вироку на підставі угоди іншими особами, проте, зважаючи на основоположні принципи, гарантовані Конституцією України, а також загальні засади кримінального провадження, такого права не можуть бути позбавлені особи, прав, свобод та інтересів яких стосується судове рішення.

Тобто практика Верховного Суду спирається на те, що особа, якщо її інтересів стосується судове рішення, має право на оскарження, навіть якщо вона не зазначена в переліку осіб, які, зокрема, мають право подання скарги на відповідне судове рішення. Отже, невнесення до переліку суб'єктів, які мають право на оскарження, за умови, що судове рішення стосується прав, свобод та інтересів цих осіб, не є перешкодою в доступі до правосуддя та для звернення до суду вищої інстанції, що визначено ч. 2 ст. 24 КПК (постанова ККС ВС від 16.06.2020 р. [8]).

Також Верховний Суд вважає за необхідне зазначити, що відповідно до вимог п. 1 ч. 1 ст. 425 КПК засуджений, захисник засудженого мають право подати касаційну скаргу в частині, що стосується інтересів засудженого; тому доводи касаційних скарг засудженого та захисника про порушення прав потерпілого через неналежне повідомлення останнього про розгляд кримінального провадження треба відхилити й з огляду на те, що ці доводи не є такими, що стосуються інтересів засуджених [9]. Також відповідно до постанови ККС ВС від 14.05.2020 року «доводи в касаційній скарзі потерпілого щодо безпідставного виправдання ОСОБА_2, ОСОБА_3 та ОСОБА_4 за епізодами крадіжок від 21 січня 2017 року та від 16 лютого 2017 року; неправильного застосування до обвинуваченого ОСОБА_3 вимог ст. 70 КК; безпідставного застосування до засуджених положень ст. 75 КК Верховний Суд не розглядає, оскільки вказані питання не стосуються інтересів потерпілого ОСОБА_1 [10].

Тому, щоб оскаржити судові рішення, не досить «мати процесуальну легітимацію, необхідна ще й наявність обставин, що вказують на порушення прав або інтересів суб'єкта права на оскарження. Будь-яка особа, вказана у ст. 393 КПК України, наділена правом на подання апеляційної скарги, але не завжди вона має інтерес на оскарження вироку чи ухвали у відповідній частині» [11, с.84].

Згідно з п. 7, 8 ч. 1 ст. 393 КПК апеляційну скаргу мають право подати потерпілий або його законний представник чи представник – у частині, що стосується інтересів потерпілого, але в межах вимог, заявлених ними в суді першої інстанції, а також цивільний позивач, його представник або законний представник – у частині, що стосується вирішення цивільного позову.

Згідно з п. 7, 8 ч. 1 ст. 425 КПК касаційну скаргу мають право подати потерпілий або його законний представник чи представник – у частині, що стосується інтересів потерпілого, але в межах вимог, заявлених ними в суді першої інстанції, а також цивільний позивач, його представник або законний представник – у частині, що стосується вирішення цивільного позову.

Варто зауважити, що право потерпілого, його представника, законного представника на оскарження судових рішень, будучи «органічним поєднанням нормативного забезпечення публічних і приватних інтересів» [12, с. 128], а також ціла низка питань, пов'язаних із проблематикою реалізації ним цього права, активно дискутуються протягом останніх років, особливо після ухвалення чинного КПК України 2012 року, однак однозначного вирішення в науці кримінального процесу не знайшли. Перш за все це стосується меж перегляду судового рішення. Наголосимо: і згідно з п. 7 ч. 1 ст. 393 КПК, і згідно з п. 7 ч. 1 ст. 425 КПК законодавець вказує на те, що потерпілий або його законний представник чи представник мають право подати апеляційну / касаційну скаргу «в межах вимог, заявлених ними в суді першої інстанції». Інакше кажучи, в апеляційному / касаційному провадженні комунікативна позиція потерпілого перебуває в залежності від тих несприятливих наслідків правової позиції, яку потерпілий обстоював у першій інстанції. Але ж хіба свобода оскарження прийнятих процесуальних рішень судом вищої інстанції не означає забезпечення права потерпілого на оскарження судового рішення, що стосується його прав, свобод та інтересів, у необхідному обсязі з метою захисту цих самих прав, свобод та інтересів?

Щодо цього О.Ю. Костюченко вважає, що це положення істотно звужує можливість апеляційного оскарження судових рішень потерпілим і має бути вилучене з окресленої норми [13, с. 110]. А І.Ю. Мірошников вказує, що огріхи редакції цього нормативного положення фактично позбавляють потерпілого права подати апеляційну скаргу, якщо кримінальне провадження в суді першої інстанції розглядалось за його відсутності, оскільки в такому випадку він жодних вимог не заявляв. Тому подання апеляційної скарги доцільніше пов'язувати не з межами вимог, заявлених у суді першої інстанції, а безпосередньо з межами висунутого обвинувачення [14, с. 92]. І.В. Гловюк зауважує, що у кримінальному провадженні вимоги потерпілий у суді не заявляє (крім цивільного позову, але цивільний позивач є самостійним суб'єктом оскарження), та зазначає, що положення «в межах вимог, заявлених ними в суді першої інстанції» не характеризується юридичною визначеністю, яка

є невіддільним елементом верховенства права, та обмежує право на оскарження потерпілого, його законного представника чи представника; а також вказує на доцільність розмежування права потерпілого як суб'єкта оскарження, коли він є стороною кримінального провадження та коли він не є стороною кримінального провадження [15, с. 21–22].

На думку Н.Р. Бобечко, підхід законодавця, що обмежує право потерпілого на апеляційне оскарження лише вимогами, заявленими ним у суді першої інстанції, є слухним, адже суд апеляційної інстанції перевіряє законність, обґрунтованість і справедливість рішень суду нижчого рівня як із погляду права, так і факту, тому до апеляційної інстанції не можуть бути висунуті вимоги, не заявлені в суді першої інстанції [16, с. 41].

Зауважимо, що суб'єктами права на апеляційне / касаційне оскарження судового рішення з аналізу положення ч. 1 ст. 393 КПК та ч. 1 ст. 425 КПК є:

- сторони кримінального провадження,
- учасники кримінального провадження,
- інші особи – у випадках, передбачених кримінальним процесуальним законом.

З огляду на це можемо зробити висновок, що потерпілий може бути суб'єктом права на апеляційне / касаційне оскарження судового рішення в окремих випадках і як сторона кримінального провадження (у випадках, передбачених ст. 340 КПК та ч. 3 ст. 338 КПК), і як учасник кримінального провадження (коли він подає апеляційну / касаційну скаргу з метою захисту власних приватних інтересів у процесі), і як «інша особа».

ККС ВС у постанові від 14 травня 2020 р. наголошує, що чинний КПК встановлює два випадки, коли потерпілий набуває статусу сторони: у разі відмови прокурора від підтримання публічного обвинувачення (ст. 340 КПК) та в разі, якщо в обвинувальному акті зі зміненним прокурором у суді обвинуваченням ставиться питання про застосування закону України про кримінальну відповідальність, який передбачає відповідальність за менш тяжке кримінальне правопорушення, чи про зменшення обсягу обвинувачення (ч. 3 ст. 338 КПК) [17]. Аналогічний висновок зробив ВС у постанові від 6 листопада 2019 р. (справа № 753/16298/19).

Наголосимо, що потерпілий (у кримінально-процесуальному значенні), на нашу думку, може виступати як «інша особа» під час реалізації ним свого права на апеляційне оскарження судового рішення, наприклад у таких випадках:

- якщо апеляційну скаргу подає безпосередня жертва злочину (потерпілий у кримінально-правовому понятті, враховуючи, що потерпілий – міжгалузеве поняття [18]), яка не набула в порядку, передбаченому КПК, статусу потерпілого в кримінальному провадженні і не є учасником кримінального провадження, але інтересів якої стосується судове рішення, що оскаржується;

- якщо апеляційну скаргу подає правонаступник потерпілого, зважаючи на те, що «чинний КПК України передбачає юридичну фікцію, відповідно до якої інша особа визнається власне потерпілим, хоча їй безпосередньо не заподіяна шкода в результаті вчинення кримінального правопорушення. Водночас КПК України закріплює перехід до такої особи не тільки прав потерпілого, а й перехід самого процесуального статусу потерпілого. Водночас у ч. 6 ст. 55 КПК України передбачено так зване правонаступництво у кримінальному провадженні» [19].

Вважаємо, що треба було б також визнати правонаступника потерпілого суб'єктом права на апеляційне / касаційне оскарження в кримінальному провадженні.

Варто сказати, що не набути статусу потерпілого в кримінальному провадженні особа може, зокрема, якщо їй відмовлено у визнанні потерпілим (ч. 5 ст. 55 КПК). Однак, на нашу думку, не можна однозначно стверджувати, що, «керуючись вимогами ст. ст. 55 і 393 КПК, така особа не може скористатися правом на оскарження судового рішення в апеляційному порядку» [20, с. 158]. Адже якщо відповідні судові рішення стосуються інтересів таких осіб, то на підставі п. 10 ч. 1 ст. 393 КПК та ч. 2 ст. 24 КПК апеляційна скарга ними може бути подана.

Вважаємо, за умови, що особа, якій відмовлено у визнанні потерпілим, скористалася правом на оскарження відповідно до п. 5 ч. 1 ст. 303 КПК і за результатом оскарження

рішення прокурора, слідчого, дізнавача про відмову у визнанні потерпілим не було скасовано слідчим суддею, то така особа, реалізуючи право на процесуальну комунікацію, повинна мати право подати апеляційну скаргу разом із заявою про залучення до провадження як потерпілого, правонаступника потерпілого. Це, зокрема, підтверджується висновками ВС від 9 квітня 2020 року у справі 600/1103/18 [21], який у відповідній постанові зазначає, що ухвала слідчого судді, яку відповідно до положень ст. 309 КПК не внесено до переліку ухвал слідчого судді, що можуть бути оскаржені в апеляційному порядку, проте за своїми правовими наслідками є аналогічною наслідкам ухвали про повернення скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, прокурора або відмову у відкритті провадження за нею, може бути оскаржене в апеляційному порядку. Тому, на нашу думку, якщо суддя-доповідач суду апеляційної інстанції дійде висновку щодо безпідставності та необґрунтованості відмови слідчого судді у скасуванні рішення прокурора, слідчого, дізнавача про відмову у визнанні потерпілим, правонаступником потерпілого, то повинен ухвалити відповідне рішення. А також суддя-доповідач за потреби мав би призначити представника за клопотання відповідної особи, що звертається з апеляційною скаргою, або з власної ініціативи з метою захисту прав, свобод, інтересів такої особи в кримінальному провадженні. Вказані рішення під час призначення судового засідання відповідно до ст. 422 КПК мають ухвалюватися суддею-доповідачем суду апеляційної інстанції у формі ухвали.

Додамо, що в разі, коли слідчий суддя з посиланням на ч. 2 ст. 376 КПК постановив ухвалу та оголосив її резолютивну частину, а повний текст ухвали оголосив в інший день, строк подачі апеляційної скарги обчислюється з дня оголошення резолютивної частини ухвали (постанова ВС/ОП ККС від 27.05.2019 р.).

Відповідно до ч. 3 ст. 407 КПК за наслідками апеляційного розгляду за скаргою на ухвали слідчого судді суд апеляційної інстанції має право: залишити ухвалу без змін, скасувати ухвалу й постановити нову. Наголосимо, що повноваженнями скасувати ухвалу й направити на новий судовий розгляд іншим слідчим суддею чи змінити ухвалу слідчого судді апеляційний у цьому разі не наділений.

Водночас окрема проблематика, вважаємо, пов'язана з тим, що до повноважень слідчого судді кримінальним процесуальним законом не віднесено визнання особи потерпілим у кримінальному провадженні. Так, в ухвалі Київського апеляційного суду від 2 квітня 2019 року зазначається, що «ухвалою слідчого судді Печерського районного суду м. Києва від 14 лютого 2018 р. задоволено скаргу ОСОБА_6 на бездіяльність Генеральної Прокуратури України, яка полягає в незалученні до кримінального провадження № 12016100010003154 від 24 березня 2016 р. як потерпілого та зобов'язання вчинити певні дії, та зобов'язано уповноважену особу Генеральної Прокуратури України визнати ОСОБА_6 потерпілим у кримінальному провадженні № 12016100010003154 від 24 березня 2016 р., залучити останнього до кримінального провадження № 12016100010003154 та вручити пам'ятку про права та обов'язки потерпілого у вказаному кримінальному провадженні» [22]. Водночас у цій ухвалі суду також зазначається, що «чинним кримінальним процесуальним законом не передбачена (відсутня) процедура виконання ухвали слідчого судді в частині зобов'язання уповноваженої особи Генеральної Прокуратури України визнати та залучити ОСОБА_6 потерпілим у кримінальному провадженні № 12016100010003154. Тому слідчий суддя вирішив питання, які не віднесені до його повноважень, чим допустив втручання в діяльність слідчого та прокурора, та зобов'язав їх вчинити дії, які неможливо виконати у процесуальний спосіб, що свідчить про ухвалення слідчим суддею судового рішення, яке не передбачено чинним кримінальним процесуальним законом... розгляд на стадії досудового розслідування заяви ОСОБА_6 про залучення його в ролі потерпілого, відповідно до приписів ст. 55 КПК України, входить до компетенції слідчого або прокурора, а до компетенції слідчого судді в цьому випадку входить перевірка законності та обґрунтованості постанови про відмову в залученні як потерпілого...» [22].

Окрема проблематика пов'язана з переглядом ухвали слідчого судді за результатами розгляду скарги на повідомлення про підозру в апеляційному порядку. Відповідно

до ч. 2 ст. 309 КПК під час досудового розслідування також можуть бути оскаржені в апеляційному порядку ухвали слідчого судді про скасування повідомлення про підозру чи відмову в задоволенні скарги на повідомлення про підозру. Враховуючи, що потерпілий має право подати апеляційну скаргу в межах вимог, заявлених ним у суді першої інстанції, оскаржити ухвалу слідчого судді, якою скасовано повідомлення про підозру, видається дещо проблематичним. Зокрема, Апеляційний суд Харківської області в ухвалі від 7 червня 2018 р. (справа №638/1010/18) зазначає, що «в п. 7 ч. 1 ст. 393 КПК чітко сказано: таке право має потерпілий або його представник у частині, що стосується інтересів потерпілого, але в межах вимог, заявлених ними в суді першої інстанції. Крім того, у п. 10 цієї ж статті наголошено, що апеляційну скаргу мають подати й інші особи у випадках, передбачених у КПК» [23]. Суд дійшов висновку, що на той час потерпілий у розумінні п. 10 ч. 1 ст. 393 КПК не був суб'єктом апеляційного оскарження ухвали про скасування повідомлення про підозру. Відповідно до ухвали Київського апеляційного суду від 7 серпня 2019 р. суддя-доповідач, мотивуючи рішення про повернення апеляційної скарги представнику ТОВ, також зазначив, що чинним КПК не передбачено можливості для потерпілого або його представника оскаржити ухвалу слідчого судді за результатами розгляду скарги на повідомлення про підозру у випадку, коли свої вимоги вони не заявляли в суді першої інстанції [24]. Водночас відповідно до постанови ВС від 18 лютого 2020 р. (№ 359/10654/18) такі мотиви повернення апеляційної скарги є помилковими, адже не можна висувати вимогу до потерпілого або його представника щодо необхідності підтвердження ними участі в судовому провадженні, якщо такого на час ухвалення оскаржуваного рішення ще не було й не могло бути. Тому з огляду на положення п. 7 ч. 1 ст. 393 КПК, ч. 2 ст. 309 КПК та ч. 3 ст. 392 КПК, якщо провадження в першій інстанції ще не здійснювалося, оскільки не закінчено досудове розслідування, то право потерпілого або його законного представника на оскарження ухвали слідчого судді може бути обмежено тільки сферою інтересів потерпілого, яку треба визначати із сукупності всіх обставин провадження [25].

Отже, доходимо висновку, що, по-перше, у цьому випадку потерпілий може бути суб'єктом права на апеляційне оскарження лише як «інша особа», а по-друге, що вказівка законодавця на «межі вимог, заявлених у суді першої інстанції» перешкоджає реалізації права потерпілого на оскарження, перешкоджає реалізації права потерпілого на процесуальну комунікацію в кримінальному провадженні з метою захисту своїх прав, свобод, інтересів. Крім того, «з вимогами, заявленими потерпілим або його представником у суді першої інстанції, можуть бути пов'язані лише межі оскарження рішень, а не саме право на їх оскарження як таке» [26].

Відповідно до постанови ККС ВС від 20 травня 2020 р. (№ 539/3185/17) треба зазначити, що тільки суд касаційної інстанції визнав те, що особа, якій кримінальним правопорушенням завдано шкоди та яка є заявником у цьому кримінальному провадженні, є де-факто і де-юре потерпілою в цьому кримінальному провадженні. Зокрема, «як убачається з матеріалів провадження, закриваючи апеляційне провадження, суд послався лише на те, що ОСОБА_1, будучи тричі допитаною в межах цього кримінального провадження як свідок, протягом усього строку досудового розслідування жодних активних дій, спрямованих на зміну її правового статусу, не вчиняла, зокрема до слідчого із заявою про залучення її до провадження як потерпілої не зверталася та не оскаржувала до слідчого судді в порядку ст. 303 КПК бездіяльність слідчого на цих підставах. Свої вимоги щодо надання їй статусу потерпілої, ОСОБА_1 заявила лише під час апеляційного оскарження вироку. Проте суд апеляційної інстанції не дав оцінки доводам скарги ОСОБА_1 щодо її статусу у кримінальному провадженні відповідно до приписів ст. 55 КПК та що ухвалене рішення безпосередньо стосується її інтересів.

Колегія суддів дійшла висновку, що в цьому кримінальному провадженні правом на апеляційне оскарження судового рішення, ухваленого на підставі угоди про визнання винуватості між прокурором і підозрюваними, наділена особа, яка отримала і має статус потерпі-

лої в кримінальному провадженні згідно з приписами ст. 55 КПК і яка не надавала письмової згоди прокурору на укладання такої угоди, якщо ухвалене рішення стосується її прав, свобод чи інтересів» [27].

Висновки. Отже, аналізуючи відповідні положення кримінального процесуального закону, стає очевидною «комунікативна нерівність» у процесі, що має місце як в апеляційній, так і в касаційній інстанції в аспекті проблем комунікації потерпілого з метою захисту його прав, свобод, інтересів під час кримінального провадження. Це вказує на необхідність вдосконалення тих норм, які регулюють особливості процесуального положення потерпілого в цих стадіях кримінального провадження.

Список використаних джерел:

1. Гусаров В.М. Особливості процесуального положення потерпілого при перегляді судових рішень в апеляційному порядку. *Судова та слідча практика в Україні*. Вип. 1. 2016. С. 78–82.
2. Куцова Э.Ф. Советская кассация как гарантия законности в правосудии. Москва : Госюриздат. 1957. 227 с.
3. Постанова ККС ВС від 30 травня 2019 р. Справа № 523/7652/18. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/82217914>.
4. Рішення Конституційного Суду України від 25 квітня 2012 р. № 11-рп/2012. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KS12025.html.
5. Постанова ККС ВС від 21 червня 2018 р. Справа № 466/6808/16-к. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/74963638>.
6. Постанова ККС ВС від 24 липня 2018 р. Справа № 370/1215/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/75528609>.
7. Постанова ККС ВС від 18 грудня 2018 р. (№ 227/1325/18). URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/78979788>.
8. Постанова ККС ВС від 16 червня 2020 р. URL: https://protocol.ua/ru/postanova_kks_vp_vid_16_06_2020_roku_u_spravi_642_7625_14_k.
9. Постанова ККС ВС від 12 грудня 2018 р. Справа № 461/5013/16-к. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78627324>.
10. Постанова ККС ВС від 14 травня 2020 р. URL: https://protocol.ua/ru/postanova_kks_vp_vid_14_05_2020_roku_u_spravi_461_4358_17.
11. Бобченко Н.Р. Апеляційне та касаційне провадження у кримінальному судочинстві України : дис. ... док. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність». Львів, 2016. С. 84.
12. Тітко І.А. Окремі питання реалізації права на оскарження судового рішення як форма захисту приватного інтересу в кримінальному процесі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. Вип. 45. Т. 2. 2017. С. 127–130.
13. Костюченко О.Ю. Апеляційне оскарження судових рішень у кримінальному процесі України : монографія. Київ : В-п центр «Київський університет», 2006. 182 с.
14. Мірошников І.Ю. Судове слідство в апеляційній інстанції: монографія. Харків : Право. 2007. 192 с.
15. Гловюк І.В. Потерпілий та межі оскарження судових рішень: чи потребує КПК змін? *Асоціація адвокатів України*. № 2 (51). 2021 р. С. 21–22.
16. Бобченко Н.Р. Попередній розгляд кримінальної справи судом апеляційної інстанції. *Вісник Верховного Суду України*. 2007. № 2 (78). С. 38–42.
17. Постанова ККС ВС від 14 травня 2020 р. URL: https://protocol.ua/ru/postanova_kks_vp_vid_14_05_2020_roku_u_spravi_461_4358_17.
18. Постанова ВПВС від 16 січня 2019 р. № 439/397/17. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/79298600>.
19. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 16 січня 2019 р. у справі № 439/397/17. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/79298600>.

20. Маркуш М.А. Принцип змагальності в кримінальному процесі України : монографія. Харків : СПД ФО Вапнярчук Н.М. 2007. 208 с.
21. Постанова ККС ВС від 9 квітня 2020 р. № 600/1103/18. URL: https://protocol.ua/ru/postanova_kks_vr_vid_09_04_2020_roku_u_spravі_600_1103_18.
22. Ухвала Київського апеляційного суду від 2 квітня 2019 р. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/80951399>.
23. Ухвала Апеляційного суду Харківської області від 7 червня 2018 р. (справа №638/1010/18). URL: <https://precedent.ua/74561125>.
24. Ухвала Київського апеляційного суду від 7 серпня 2019 р. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/83550487>.
25. Постанова ККС ВС від 18 лютого 2020 р. (№ 359/10654/18). URL: <http://iplex.com.ua/doc.php?regnum=87826778&red=100003ee6d95bb6b3847b0e7ed6ebb9490b67b&d=5>.
26. Постанова ККС ВС від 18 лютого 2020 р. (№ 359/10654/18) URL: <https://precedent.ua/87826778>.
27. Постанова ККС ВС від 20 травня 2020 р. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/89395924>.

